

נחלת דוד מסכת בבא קמא דף ט עמוד א שם בגמ' פשיטא האי ברא והאי לאו ברא איכא דאמרי כו'. הרי"ף (ד, א) פסק כלישנא קמא, והביא ראייה מהא דפסקין בב"ב (קז, א) והלכתא בטלה מחלוקת א"כ ממילא אית לן למפסק כלישנא קמא, והרז"ה הקשה עליו דע"כ הני תרי לישנא לא קא תליין אהדדי כלל בפלוגתא דרב ושמואל ורב אסי, דאי לא תימא הכי א"כ איך בעי למימר בלישנא בתרא דלא שקיל פלגא בכספים, הא רב אסי מספקא ליה אי כרב אי כשמואל ולרב ע"כ שקיל פלגא, ולכך עכ"פ נוטל רביע לחד פירושא דרש"י ולאידך לישנא שקיל פלגא, ואי ס"ד דהנך תרי לישנא תליין בפלוגתא דרב ושמואל א"כ קשיין דברי רב אסי אהדדי ללישנא בתרא, [וגם ללישנא קמא תקשה להך פירושא דרש"י דאינו נוטל אלא רביע א"כ אמאי שקיל הכא פלגא, אלא דהרז"ה לא ס"ל כהך פירושא ולכך לא קשיא ליה רק מלישנא בתרא], אלא ע"כ דלא תליא זה בזה כלל, וא"כ קשה על הרי"ף מאי מייית ראייה מהתם לכאן.

ובישוב דבר זה נחלקו הרמב"ן והרא"ש, ולהיות כי דברי הרמב"ן סתומים קצת אמרתי לבאר אותם בקצרה, והוא דהרמב"ן ס"ל דאף דע"כ צריך לפלוגי בין הך דהכא דאחד נטל קרקע ואחד כספים ובין נטלו שניהם קרקע וכהכרח קושיית הרז"ה, מיהו ס"ל להרי"ף דעד כאן לא שייך לפלוגי ביניהו אלא אי אמרינן דהרי הם כלקוחות דבהא הוא דאיכא לפלוגי ביניהו, דאף אם נאמר בחלקו קרקע דהוי כלקוחות שלא באחריות כשמואל, מ"מ באחד נטל כספים ודאי דהוי כלקוחות באחריות ללישנא קמא וכמש"כ התוס', דלא בשופטני עסקינן שזה יטול קרקע העומד בפני בעל חוב וזה יטול כספים ולא יירא מכל, ולכך אמרינן בזה דהוי כאילו התנו בהדיא שיהיו כלקוחות באחריות, אף דבשניהם נטלו קרקע הוי כלקוחות שלא באחריות, שאני התם דשניהם עומדים בספק זה כמו זה בשוה, וכן נמי ללישנא בתרא נוכל להפך הדבר ונאמר דאף אם נטלו שניהם קרקע הוי כלקוחות באחריות, מ"מ באחד נטל כספים הוי כשלא באחריות משום דלהכי שקלי כספים דאי מיגבגב לא משתלם מינך, ולכך שפיר אמרינן דלא תלי זה בזה כלל, אבל אם נאמר דהוי כיורשים ובטלה מחלוקת כרב תו לא שייך כלל לפלוגי בין נטלו שניהם קרקע לאחד נטל כספים, דכיון דבטלה מחלוקת א"כ אף בנטל כספים נמי בטלה מחלוקת.

ומעתה מתיישבת שפיר סוגיא דידן להרי"ף, דלישנא קמא הכי קא קשיא ליה דאף אם בשניהם נטלו קרקע מספקא ליה לרב אסי דילמא הוי כלקוחות שלא באחריות לחד פירושא דרש"י או כלקוחות באחריות לאידך פירושא, מ"מ באחד נטל כספים ודאי דהוי כלקוחות באחריות דלאו בשופטני עסקינן כו', ולכך פריך פשיטא משום דממה נפשך בין אי הוי כיורשים ובין אי הוי כלקוחות ודאי דשקיל פלגא, וללישנא בתרא נמי שפיר קא קשיא ליה אמאי שקיל פלגא, כיון דמספקא ליה לרב אסי דילמא הוי כלקוחות ואי הוי כלקוחות ודאי דהוי בכאן כלקוחות שלא באחריות משום דאי מיגבגב כו', וא"כ אין לו ליטול בכאן אלא מחמת ספק דדלמא הוי כיורשים וא"כ לא היה לו ליטול יותר מרביע, ומלישנא דרב אסי דאמר כספים הרי הן כקרקע משמע דשקיל פלגא וכדאמרינן בגמ' דאזיל אידך ושקיל פלגא בכספים, משמע דאי אפשר לפרושי בלישנא דכספים הרי הן כקרקע אלא דשקיל פלגא, ולכך שפיר קא קשיא ליה לרב אסי, דלא היה לו ליטול אלא רביע לפום מאי דמספקא ליה לרב אסי, וא"כ כל שקלא וטריא דהני תרי לישני לא הוי אלא בסברא דהוי כלקוחות, אבל לפי מאי דקיי"ל דבטלה מחלוקת משום דהוי כיורשים תו לא שייך כלל לפלוגי ביניהו ושקיל פלגא בכספים, ושפיר הביא הרי"ף ראייה מהתם לכאן ונסתלקה מעליו תלונת הרז"ה....

והרא"ש (סי' ו) יישב דברי הרי"ף דשמעתין באופן אחר, והוא דע"כ הא דפסקין בב"ב דבטלה מחלוקת אינו מטעם דכיורשים הוי, דהא קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה, אלא משום דפשיטא ליה להגמ' דברא כרעא דאבוה הוא ואי אפשר לו לפטור מחוב אביו, ולזה הביא הרי"ף ראייה דאית לן נמי למפסק ע"כ כהך לישנא דשקיל פלגא בכספים משום דכרעא דאבוה הוא, ור"ל דבאמת בסוגיין ע"כ צריך לחלק בין נטלו שניהם קרקע ובין אחד נטל כספים, ואפילו לסברת דיורשים הוי נמי ס"ל להרא"ש דאיכא לפלוגי ביניהו, משום דאחד נטל כספים הוי כאילו התנה בהדיא שיהיה כלקוחות או באחריות ללישנא קמא, או שלא באחריות ללישנא בתרא, אף אם נאמר דבשניהם נטלו קרקע הוו כיורשים, ולכך לא מצי הרא"ש לשנויי כמו הרמב"ן, רק דס"ל להרא"ש דאין הכי נמי דע"כ סוגיין מפליג ביניהו, מ"מ לדידן לפי האמת דס"ל דבטלה מחלוקת משום דברא כרעא דאבוה הוא ממילא ע"כ אית לן למפסק כלישנא קמא, זהו תוכן כוונת הרא"ש, ויותר מתיישבין דברי הרמב"ן. ובעיקר דברי הרא"ש שכתב שאי אפשר לומר דהא דפסקין בטלה מחלוקת משום דכיורשים הוי דהא קיי"ל בדאורייתא אין ברירה, עיין בזה ברא"ש במס' ביצה בפ' משילין (סי' ז) שכתב בזה תרי לישני וא"כ הרמב"ן ס"ל כלישנא קמא, ועיין בתוס' פ' השולח (גיטין מח, א ד"ה אי לאו), ויש בזה אריכות דברים ולא הספיק הזמן בידי לעיין בזה יבואר אי"ה במקום אחר.

רמב"ם הלכות שכנים פרק ב הלכה יא

האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולן בהנייה שנעשית להם ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו עליו גמר כל אחד מהן ומקנה לחבירו. /השגת הראב"ד/ האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל וכו' עד ומקנה לחבירו. א"א לא נתחווירו דבריו עכ"ל.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יא הלכה כ

האחין שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל, לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה, וכן הבכור והמייבם אשת אחיו מחזיר ביובל חלק שנטל ונטל החלק שכנגדו.

חידושי ר' חיים הלוי הלכות שכנים פרק ב הלכה יא

האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל כיון שעלה גורל לאחד מהם קנו כולם בהנייה שנעשית להם ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו עליו גמר כל אחד מהם ומקנה לחבירו עכ"ל.

ובהשגות ז"ל לא נתחווירו דבריו עכ"ל, ולכאורה דברי הראב"ד תמוהים, דהרי דברי הרמב"ם הם סוגיא מפורשת בב"ב דף ק"ו [ע"א] דאיתא שם תניא ר"י אומר האחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהם קנו כולם, ומסיק שם רב אשי בההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, ואין בזה שום פלוגתא בגמ', והרי זהו ממש דברי הרמב"ם, וכבר עמד על זה המגיד משנה שם.

והנראה לומר בדעת הראב"ד, דהנה שם בסוגיא איתא מ"ט אמר ר"א כתחלת ארץ ישראל מה תחלה בגורל אף כאן גורל, הרי חזינן דהא דגורל מהני הכא גזירת הכתוב הוא וילפינן ליה מתחלת ארץ ישראל דקנו על ידי הגורל, והכי נמי בכל חלוקות שותפין דכוותה. והנה באמת בחלוקות שותפין, אם נימא דיש ברירה, אין בחלוקתן שום מעשה קנין, כי אם מעשה חלוקה בעלמא, שנטל כל אחד חלקו, משא"כ אם נימא דאין ברירה והוון לקוחות, אז מלבד החלוקה הרי בעינן גם מעשה קנין, שקונה כל אחד מיד חבירו את שלו. ולפי זה לפי מה שכתבו התוס' בב"ק דף פ"ח [ע"ב] דבחלוקת ארץ ישראל כו"ע מודים דיש ברירה, וא"כ הרי לא מצאנו רק שהגורל עושה את החלוקה, אבל לא שהגורל עושה קנין, וא"כ לדידן דקי"ל אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם, וצריך כל אחד קנין מחבירו, ובודאי הדבר פשוט דעל זה אין הגורל מועיל כלל. וזהו שהשיג הראב"ד דר"י דיליף מחלוקת ארץ ישראל לשאר חלוקות בעל כרחך דקאי אם נימא דיש ברירה, ואין צריך רק מעשה חלוקה גם בשאר חלוקות, משא"כ לדידן דקי"ל אין ברירה, הרי ליכא דינא דגורל כלל, דהרי כל זמן שלא קנה אחד מחבירו לא נתקיימה עוד חלוקה כלל....

והנה צ"ע בעיקר הך דינא דמעשה חלוקה, אם שייך זאת לפי מה דקי"ל אין ברירה, די"ל דדוקא אם יש ברירה, וכל אחד נטל חלקו, אז דין חלוקה בזה, ושייך גבה גורל שיעשה את המעשה חלוקה, משא"כ לפי מה דקי"ל אין ברירה, וכל אחד נטל חלק בתורת לקיחה, א"כ עיקר המעשה הוא הלקיחה והזכייה בחלק כל אחד מה שהוא נטל, וממילא הן מחולקין זה מזה, ואין כאן מקום כלל לדין גורל, שהוא רק על מעשה חלוקה, או דנימא דגם אם אין ברירה ולקוחות הם, מ"מ דין חלוקת ירושה לא פקע מינה, וע"כ שייך בזה גם דין מעשה חלוקה. ועיין ברמב"ם בפ"א מה' שמיטה ויובל שכתב ז"ל האחין שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל ולא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה עכ"ל, הרי דעצם החלוקה קיימת ואין היובל מבטלה, ואם נימא דכולהו רק בתורת לקיחה נטלו חלקיהן, אבל חלוקת ירושה אין כאן כלל, א"כ כשהיובל מבטל המעשה לקיחה ממילא בטלה החלוקה כולה, אלא ודאי דיש כאן גם דין חלוקת ירושה, שזה לא מתבטל ביובל, ומשום הכי אינה מתבטלת חלוקתן מכמות שהיתה. ובזה מיושב הא דאפסיקא הלכתא בב"ב דף ק"ז דהאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן דבטלה מחלוקת, והוא משום דירושין הן וכמבואר בסוגיא שם, וכבר הקשו התוס' דלפי מה דקי"ל אין ברירה הא היינן לקוחות, אכן אם נימא דיש בחלוקת אחין גם דין מעשה חלוקה של ירושה, ומשום דכל אחד בחלקו תרתי ביה יורש ולוקח, א"כ משום הכי בטלה מחלוקת משום דין חלוקת ירושה שבה....